

**Introduction to Qubee Afaan
Oromoo for Amharic speakers**

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ መጻፍ እና ማንበብ

አዘጋጅ: ዶክተር ሀብታሙ ገበየሁ (MD)

2016 ዓመተ ምህረት

Contents

መግቢያ	2
የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደል ገበታ	2
የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደላት የሚወክሉት ድምጽ እና አነባበባቸው	3
በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ቃላትን መጻፍ እና ማንበብ	6
በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ጽሁፍ ተነባቢዎችን ለመጻፍ የመንከተለውህግ፡ መጥበቅ እና መላላት	7
በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ጽሁፍ አናባቢዎችን ለመጻፍ የመንከተለውህግ፡ መርዘም እና ማጠር	8
በዚህ ጽሁፍ ውስጥ የተጠቀሱ የአፋን ኦሮሞ ቃላት አማርኛ ንባብ እና ትርጉም	10
ምስጋና	12

Introduction to Qubee Afaan Oromoo for Amharic speakers adapted from Rijicha book

መግቢያ

ይህ ጽሁፍ አፋን ኦሮሞን እንደ ሁለታችን ቋንቋቸው መማር ለሚፈልጉ ሰዎች ቁቤ አፋን ኦሮሞ እንዴት እንደሚጻፍ እና እንዴት እንደሚነበብ የሚያብራራ ትምህርታዊ ጽሁፍ ነው። ከሁለት ዓመት በፊት “Riqicha/ሪቂቻ Afaan Oromoo grammar for beginners/ ኦሮምኛ ሰዋስዉ ለጀማሪዎች” የተሰኘ መጽሐፍ አሳትሜ ነበር። መጽሐፉ ከታተመ አንስቶ የመጽሐፉን ትምህርቶች በቴሌግራም እና በዩቲዩብ እያጋራሁ እገኛለሁ። በቴሌግራሙ ትምህርት እንደተረዳሁት በላቲን የተጻፈው ቁቤ አፋን ኦሮሞ ለማንበብ የቸገራቸው ሰዎች የላቲኑ ጽሁፍ አነባባብ በአማርኛ እንዲጻፉላቸው ይጠይቃሉ። በእኔ ተሞክሮ የቁቤውን ላቲን ጽሁፍ አነባባብ በአማርኛ ከማስቀመጥ ይልቅ የቁቤው ላቲን ጽሁፍ እንዴት እንደሚጻፍ እና እንዴት እንደሚነበብ በማስረዳት ሰዎች በቁቤ አፋን ኦሮሞ(በላቲን ፊደል) መጻፍ እና ማንበብ እንዲለማማዱ ማድረግ የተሻለ ነው። እኔ የሄድኩበት መንገድም ይኸው ነው። በቁቤ አፋን ኦሮሞ ለማንበብ እና ለመጻፍ እንደሚታሰበው ከባድ አይደለም። በዚህ ጽሁፍ ላሳያችሁ የምፈልገውም በቁቤ አፋን ኦሮሞ እንዴት በቀላሉ መጻፍ እና ማንበብ እንደምንችል ነው። እንግሊዝኛ ፊደል የሚለይ ሰው ይህን ጽሁፍ ካነበበ በኋላ በቁቤ አፋን ኦሮሞ በቀላሉ ማንበብ እና መጻፍ ይችላል!

የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደል ገበታ

አሁን አፋን ኦሮሞ የሚጠቀምበት የጽሁፍ ስርዓት ከተጀመረ 32 ዓመት ሆኖታል። የላቲን ፊደላት ለአፋን ኦሮሞ እንዲመቹ ተደርገው የተወሰዱ ስለሆነ ይህን የአፋን ኦሮሞ የጽሁፍ ስርዓት ለማጠየቅ ላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ እያልኩ እቀጥላለሁ።

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ለመጻፍ እና ለማንበብ የመጀመሪያው ተግባር የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደሎችን ማወቅ ነው። የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደል ገበታ የሚከተለውን ይመስላል፡

- A= [a] =አ
- B= [b] =ባ
- C=[c] =ጫ
- D= [d] =ዳ
- E= [e] =ኤ
- F= [f] =ፋ
- G= [g] =ጋ
- H= [h] =ሃ
- I= [i] =ኢ
- J= [j] =ጃ
- K= [k] =ካ
- L= [l] =ላ
- M= [m] =ማ
- N= [n] =ና
- O= [o] =ኦ
- P= [p] =ፓ
- Q= [q] =ቃ
- R=[r] =ራ
- S=[s] =ሳ
- T= [t] =ታ
- U= [u] =ኡ

- V= [v] =ቫ
- W= [w] =ዋ
- X=[x] =ጣ
- Y=[y] =ያ
- Z= [z] =ዛ
- [']=sagalee hudha= አናቂ ድምጽ
- CH= [ch] =ቻ
- DH= [dh] =ዳ" ይህ ድምጽ የአማርኛ ፊደል የለውም።
- NY= [ny] =ኛ
- PH= [ph] =ጳ
- SH= [sh] =ሻ
- TS= [ts] =ጸ
- ZH= [zh] =ዠ

በግልጽ እንደምናየው የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደላት በቅርጽ ከእንግሊዝኛ ፊደላት ጋር አንድ አይነት ናቸው። ከላይ ባለው የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደል ገበታ ውስጥ እስከ አፖስትሮፍ ምልክቱ(sagalee hudhaa) ድረስ ያሉት ፊደሎች ሁሉም የምናውቃቸው 26ቱ የእንግሊዝኛ ፊደሎች ናቸው። ከእንግሊዝኛው የሚለያቸው በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ውስጥ አነባበባቸው ብቻ ነው። እነዚህ 26ቱ ፊደሎች በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ነጠላ ፊደላት (qubeelee qeenxee) ተብለው ይጠራሉ። 5ቱ አናባቢዎች ሲሆኑ እነሱም [a],[e],[i],[o] እና [u] ናቸው። የቀሩት 21ዱ ደግሞ ተነባቢ ናቸው። ከነዚህ ነጠላ ተነባቢዎች ውስጥ [p],[v] እና [z] በአፋን ኦሮሞ ውስጥ የሚወክሉት ድምጽ ባይኖርም አፋን ኦሮሞ ከሌሎች ቋንቋዎች የሚዋሳቸውን ደምጾች ለመወከል ያገለግላሉ።

አፖስትሮፍ ምልክት (') በኦሮምኛ አናቂ ደምጽ/sagalee hudhaa ን ወክሎ እንደ አንድ ተነባቢ ፊደል ያገለግላል፤ አንዳንድ ጊዜ በ [h] ሊወከል ይችላል።

ከ አፖስትሮፍ ምልክቱ(sagalee hudhaa) ቀጥሎ ያሉት 7 ድርብ ፊደሎች(qubeelee dachaa) ከ26ቱ ነጠላ ፊደሎች መካከል የተወሰኑትን ተነባቢ ፊደሎች ሁለት ሁለት በማድረግ የተፈጠሩ ናቸው። ሁሉም ተነባቢዎች ሲሆኑ አንድ ድምጽ ብቻ ይወክላሉ። ከነዚህ ድርብ ተነባቢዎች ውስጥ [ts] እና [zh] አፋን ኦሮሞ አማርኛን ጨምሮ ከሌሎች ቋንቋዎች የሚዋሳቸውን ደምጾች ለመወከል የሚያገለግሉ ናቸው። ስለዚህ በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደል ገበታ ውስጥ የተውሶ ድምጾችን ለመወከል የሚያገለግሉትን ፊደሎች እና አናቂ ድምጽ/sagalee hudhaa ን የሚወክለውን አፖስትሮፍ ምልክት ጨምሮ በድምጹ 34 ምልክቶች ወይም ፊደላት አሉ ማለት ነው። በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ላይ የሚጻፉት ብዙዎቹ መጣጥፎች በተለይ ቆየት ያሉት [ts] እና [zh] ን አያካትቷቸውም።

የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደላት የሚወክሉት ድምጽ እና አነባበባቸው

ከላይ እንደየነው የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደላትን ነጠላና ድርብ፣ተነባቢ እና አናባቢ ብለን በቅርጽ እና በቁጥር ለይተን ካወቅን በኋላ በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ለመጻፍና ለማንበብ ቀጥሎ ማጤን ያለብን እያንዳንዱ ላቲን ቁቤ ለብቻ እንዴት እንደሚነበብ ነው። የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደላት ለብቻቸው ሲገኙ እንዴት እንደሚነበቡ ከላይ በፊደል ገበታው እንደምታየት ከትንንሾቹ ፊደሎች (small letters) ቀጥሎ በአማርኛ ተቀምጧል። ከላይ በተቀመጠው ላቲን ቁቤ የሚከተሉትን ቁም ነገሮች አስተውሉ።

- የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ተነባቢዎች ለብቻቸው ሲነበቡ የአማርኛውን አራተኛ ፊደል ድምጽ ይሰጣሉ። b/ባ፣c/ጫ፣d/ዳ...ch/ቻ, sh/ሻ፣ny/ኛ እያለ ይቀጥላል። አብዛኛቹ ተነባቢ የላቲን ቁቤ ፊደላት ከእንግሊዝኛ አቻ ፊደሎች ጋር የተዛመደ ድምጽ አላቸው። ለምሳሌ [b]: ይህ ምልክት

እንግሊዝኛ ሲሆን "ቢ" ተብሎ ላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲሆን "ባ" ተብሎ ይነበባል። "ቢ" እና "ባ" የሚዛመዱ ድምጽ አላቸው። ሌሎች ላቲን ቁጥ ተነባቢዎችም የሚወክሉት ድምጽ ለ [b] ባየነው መልኩ በእንግሊዝኛ ከሚወክሉት ድምጽ ጋር የተዛመደ ሲሆን የሚከተሉት ላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ተነባቢዎች ግን የሚወክሉት ድምጽ በእንግሊዝኛ ከሚወክሉት የራቅ ነው።

1. [C/c]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ጫ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ጫማ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [caammaa] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈው [caalaa] ሲነበብ [ጫላ] ይሆናል። አስተውሉ! እንደ እንግሊዝኛው [c] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የ ከ ወይም የ ስ ድምጽን አይወክልም! ስለሆነም "cat" እና "cent" የሚሉትን የእንግሊዝኛ ቃላት ብንወስድ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ መሰረት "cat" ሲነበብ "ካት" ሳይሆን "ጫት" ተብሎ : "cent"ም ሴንት ሳይሆን "ጩንት" ተብሎ ይነበባል ማለት ነው።
2. [Q/q]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ቃ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ቃል] እራሱ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [qaal] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈው [qaalii] ሲነበብ [ቃሊ] ይሆናል። አስተውሉ! እንደ እንግሊዝኛው [q] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የ ከ ድምጽን አይወክልም! ስለሆነም "queen" የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል ብንወስድ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ መሰረት ሲነበብ "ኩይን" ሳይሆን "ቁኤን" ተብሎ ነው።
3. [X/x]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ጣ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ጣጣ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [xaaxaa] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈው [xaafuu] ሲነበብ [ጣፎ] ይሆናል። አስተውሉ! እንደ እንግሊዝኛው [x] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ 'ክስ' የሚል ድምጽን አይወክልም! ስለሆነም "box" የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል ብንወስድ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ መሰረት ሲነበብ "ቦክስ" ሳይሆን "ቦጥ" ተብሎ ነው።
4. [DH/dh]: ይህ ምልክት/ፊደል በአማርኛ ቋንቋ ውስጥ የሚወከለው ድምጽ የለም። ስለሆነም በአማርኛ ፊደል ገበታ ውስጥ [dh]ን የሚወክል ፊደል የለም። በዚህ ጽሁፍ ውስጥ [dh] ን በ [ደ"] ወክለን እንጽፈዋለን ፤ ለዚህ ጽሁፍ [DH/dh]=[ደ"]። ለምሳሌ [badhaadhaa] ን [በዳ"ዳ"] ብለን እናነባለን። ይህ ድምጽ በአማርኛ ውስጥ ባለመኖሩ ኦሮሞኛ ተናጋሪ ላለሆነ ሰው አዲስ ከመሆኑ የተነሳ ብዙ ሰዎች ድምጹን ለማውጣት ስለሚቸገሩ [ዳ] ይላሉ። እንዲያስተካክላችሁ አፋን ኦሮሞ የሚናገር ሰው ባለበት በተደጋጋሚ በመለማመድ ድምጹን በትክክል ማለት ትችላላችሁ! እኔም አፋን ኦሮሞን መማር ስጀምር ድምጹን በትክክል ማለት አልቻልኩም ነበር። አሁን ላይ [dh]ን ለማንበብ አልቻርኩም። ለ [dh]/ዳ" የሚቀርብ ድምጽ ያላቸው የአማርኛ ድምጾች [ጣ] እና [ዳ] ናቸው። የነዚህን ድምጾች አፈጣጠር ካስተዋላችሁ ሶስቱም የምላስ ጫፍ ከላይኛው የፊት ጥርስ እስከ ትናጋ በሚያደርገው ንክኪ ይፈጠራሉ። [ጣ] በምላስ ጫፍ፣ በላይኛው ፊት ጥርስ እና በውስጠኛው ድድ ይፈጠራል። [ዳ] በምላስ ጫፍ እና በውስጠኛው ድድ ይፈጠራል። [dh]/[ዳ"] በምላስ ጫፍ እና ከድድ ቀጥሎ ባለው የትናጋ ክፍል(hard palate) ይፈጠራል። [ጣ] እና [ዳ] ሲፈጠሩ የምላስ ጫፍ ይዘረጋል፤ [dh]/[ዳ"] ሲፈጠር የምላስ ጫፍ በትንሹ ይታጠፋል። በዚህ መሰረት [badhaasaa]/በዳ"ሳ/ (ሽልማት), [dhabuu]/ደ"ቡ/ (ማጣት), [dhuguu]/ዳ"ጉ/ (መጠጣት), [daadhii]/ዳዲ"/ (ጠጅ), [dhume]/ዳ"ሜ/ (አለቀ), [dhungachuu]/ዳ"ንገቼ"/ (መሳም), [fuudhe]/ፋዴ" (አገባ) የሚሉትን የአሮሞኛ ቃላት ደጋግማችሁ በማንበብ ተለማመዱ። ከላይ ያስቀመጥኩትን የድምጽ አፈጣጠር በመተግበር [dh]ን ለማውጣት ከከበዳችሁ ምላሳችሁን ወደላይ አጥፋችሁ [ጣ] በሉ፤ አሁን ያጋኛችሁት ደምጽ [ጣ] ወይም [ዳ] እንዳልሆን አስተውሉ! እሱ ድምጽ ከሞላ ጎደል [dh] ነው። ወደትክክለኛው የ[dh] ድምጽ የበለጠ ለመቅረብ በታጠፈው

ምላሳችሁ [ጣ] ስትሉ ምላሳችሁን አትዘርገጉት። አሁን ከላይ የጠቀስኩላችሁን [dh] ያላቸው የአሮምኛ ቃላት ወደኋላ ተመልሳችሁ አንብቧቸው።

5. [NY/ny]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ኛ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ሻኛ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [shaanyaa] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈው [nyaachuu] ሲነበብ [ኛቹ] ይሆናል። አስተውሉ! [ny] እንደ አንድ ፊደል [ኛ] ተብሎ ይነበባል እንጅ n እና y ተነጣጥለው አይነበቡም። ይህም ማለት [keenya] የሚለው የአሮምኛ ቃል ሲነበብ [ኬኛ] ተብሎ እንጅ ኬንያ ተብሎ አይደለም!
 6. [PH/ph]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ጳ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ጳጳ'ስ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [phaaphaasi] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈው [qopheessuu] ሲነበብ [ቆኤ'ሱ'] ይሆናል። አስተውሉ! እንደ እንግሊዝኛው [ph] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የ ፈ ድምጽን አይወክልም! ስለሆነም "phone" የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል ብንወስድ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ መሰረት ሲነበብ "ፎን" ሳይሆን "ጳኔ" ተብሎ ነው።
 7. [TS/ts]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ጸ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [መጸጉ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [matsaaguu] ተብሎ ነው። በተመሳሳይ [ብልጽግና] የሚለው የአማርኛ ቃል [biltsignnaa] ተብሎ ይጻፋል።
 8. [ZH/zh]: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ [ዠ] ተብሎ ይነበባል። ለምሳሌ [ዠለ'ጠ] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፍ [zhallaxa] ተብሎ ነው። [ጸ] እና [ዠ] በአፋን ኦሮሞ የሌሉ ድምጾች በመሆናቸው [ts] እና [zh] ተጠቅመን የምንጽፈው የአሮምኛ ቃል የለም።
 9. [']: ይህ ምልክት በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ አናቂ ድምጽን (sagalee hudhaa) ይወክላል። ለምሳሌ [ማእረግ] እና [ጸባኦት] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሲጻፉ በተከታታይ [maa'irag] እና [tsabaa'ot] ተብለው ነው። በተመሳሳይ በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፉት [danda'aa] እና [bal'aa] በተከታታይ ሲነበቡ [ደንደአ] እና [በል'አ] ይሆናሉ። በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ ሁለት የተለያዩ አናባቢዎች ወይም ሶስት ተመሳሳይ አናባቢዎች በመደዳ ተከታትለው አይጻፉም። የተለያዩ አናባቢዎች በመደዳ ተከታትለው ከመጡ በመጀመሪያው እና በሁለተኛው አናባቢ መካከል ['] ይቀመጣል። ምሳሌ [ari'u]=[አሪኡ] በሚለው ቃል ውስጥ i እና u የተለያዩ አናባቢዎች ተከታትለው ስለመጡ በመካከላቸው ['] ተቀምጧል። በተመሳሳይ ሶስት አንድ አይነት አናባቢዎችም በመደዳ ተከታትለው ከመጡ በመጀመሪያው እና በቀጣይ አናባቢዎች መካከል ['] ይቀመጣል። ምሳሌ [re'ee]=[ሬኤ] በሚለው ቃል ውስጥ ሶስት ተመሳሳይ አናባቢዎች ተከታትለው ስለመጡ በመጀመሪያው e እና ቀጥሎ በመጡት ሁለት eዎች መካከል ['] ተቀምጧል። አስተውሉ! እንደ እንግሊዝኛው ['] በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የ ስርዓተ ነጥብ አገልግሎት የለውም፤ መጥበቅና መላላትን ለማመልከት የሚቀመጥም አይደለም። በላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ የተጻፈ ቃል በውስጡ አናቂ ድምጽ/sagalee hudhaa ሲኖረው የቃሉ አነባበብ በአማርኛ ፊደል ሲጻፍ ከ['] ቀጥሎ የሚመጣው የአፋን ኦሮሞ አናባቢ ተነባቢ ሆኖ ይጻፋል። ከላይ ያሉትን ምሳሌዎች ተመልሳችሁ አስተውሉ።
- የላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ አናባቢዎች ለብቻቸው ሲነበቡ የአማርኛውን የ[አ] ዘሮች ድምጽ ይሰጣሉ። a/አ ወይም ኣ፣ e/ኤ፣ i/ኢ፣ o/ኦ፣ u/ኡ ተብለው ይነበባሉ። አንድ አናባቢ ብቻ (a,e,i,o,u) አጭር ድምጹን ሁለት ተመሳሳይ አናባቢዎች (aa,ee,ii,oo,uu) ረጅም ድምጹን ይወክላሉ። አምስቱም አናባቢዎች አጭር እና ረጅም አናባቢ ስለሚኖራቸው በቅርጽ አምስት ብቻ ቢሆኑም አጭር እና ረጅም አናባቢዎችን ጨምሮ ላቲን ቁጥ አፋን ኦሮሞ አስር አናባቢዎች አሉት ሊባል ይችላል።

በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ቃላትን መጻፍ እና ማንበብ

የላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ፊደላት ለብቻቸው እንዴት እንደሚጠሩ(እንደሚነበቡ) ካወቅን በኋላ በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ለመጻፍ እና ለማንበብ የሚቀረን የመጨረሻ ቁምነገር የላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ተነባቢዎችን እና አናባቢዎችን በማቀናጀት እንዴት ቃላትን እንደምንጽፍ እንዲሁም በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ የተጻፈን ቃል እንዴት እንደምናነብ መገንዘብ ነው። በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ የጽሁፍ ስርዓት ተነባቢዎች እና አናባቢዎች ሁለቱም በጽሁፉ ውስጥ ይወከላሉ። ይህን አጻጻፍ ከአማርኛ አጻጻፍ ጋር ስታነጻጽሩት በአማርኛ ጽሁፍ ስርዓት አናባቢዎች አይጻፉም። ላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞን ከእንግሊዝኛ አጻጻፍ ጋር ብታነጻጽሩት በሁለቱም አናባቢዎች ስለሚጻፉ ተመሳሳይነት አላቸው።

በጽንጻ ሀሳብ ደረጃም ሆነ በተግባር በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ መጻፍና ማንበብ ከእንግሊዝኛ አንጻር ቀላል መሆኑን ለመናገር እደፍራለሁ። በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ጽሁፍ ስርዓት እንደ እንግሊዝኛ የሚዋጥ(silent) አናባቢም ሆነ ተነባቢ የለም፤ በቃሉ ውስጥ ያሉ አናባቢዎችና ተነባቢዎች ሁሉ ይነበባሉ። የላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ጽሁፍ ስርዓትን ቀላል የሚያደርገው ሌላው ምክንያት የተነባቢው ድምጽ ሁልጊዜ ተከትሎት በሚጻፈው አናባቢ ላይ ብቻ መወሰኑ ነው። እንበልና ከላይ ዘርዘረን ያየናቸውን የላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ 28 ተነባቢ ፊደሎች በአንድ ተነባቢ ፊደል "T" አንወክላቸው። ከዛ ተነባቢውን ("T") ከአምስቱ የላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ አናባቢዎች ጋር ስናጣምረው የሁሉም ተነባቢዎች ድምጽ እና ንባብ ከታች ለ "T" እንደምናየው ይሆናል።

1. [Ta]=[ተ]-a ሲያጥር
2. [Tu/Tuu]=[ቱ]
3. [Tii]=[ቲ]-i ሲረዝም
4. [Taa]=[ታ]-a ሲረዝም
5. [Te/Tee]=[ቼ]
6. [Ti]=[ት]-i ሲያጥር
7. [To/Too]=[ቶ]

[a] እና [i] ሲያጥሩና ሲረዝሙ በተነባቢው ላይ የተወሰነ የድምጽ ለውጥ ያመጣሉ። [a] ሲያጥር ተነባቢው ከሞላጎደል እንደ አማርኛው የመጀመሪያ ፊደል፡ [a] ሲረዝም ተነባቢው እንደ አማርኛው አራተኛ ፊደል ተደርጎ የነበባል። [i] ሲያጥር ተነባቢው ከሞላጎደል እንደ አማርኛው ስድስተኛ ፊደል፡ [i] ሲረዝም ተነባቢው እንደ አማርኛው ሶስተኛ ፊደል ተደርጎ የነበባል። ለሶስቱ አናባቢዎች (e,o,u) የአናባቢዎቹ ማጠርና መርዘም በተነባቢው ላይ የድምጽ ለውጥ አያመጣም። ለምሳሌ [Tee] ረዘም ተደርጎ ከመነበቡ ውጭ [Te] እና [Tee] ሁለቱም ሲነበቡ [ቼ] ተብለው ነው። በነዚህ ሁለት ምክንያቶች ማለትም በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ የጽሁፍ ስርዓት የሚዋጥ ድምጽ ባለመኖሩ እና የተነባቢው ድምጽ ሁልጊዜ ተከትሎት በሚጻፈው አናባቢ ላይ ብቻ መወሰኑ ላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ የተናገርነውን (ያነብነውን) እንድንጽፍ፡ የተጻፈውን(ያየነውን) እንድናነብ ያስችላል። በእንግሊዝኛ የተነባቢው ድምጽ ሁልጊዜ ተከትሎት በሚጻፈው አናባቢ ብቻ አይወሰንም። ለምሳሌ [come], [cook] እና [cod] የሚሉትን የእንግሊዝኛ ቃላት ተመልከቱ። [come]=ካም፣[cook]=ኩክ፣ [cod]=ኮድ ተብለው ይነበባሉ። "co" በ [come] ውስጥ "ካ" በ [cod] ውስጥ ደግሞ "ኮ" የሚሉ ሁለት የተለያዩ ድምጾችን ይሰጣል። በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ግን "coo" ረዘም ተደርጎ ከመነበቡ ውጭ "co" ም ሆነ "coo" ሁልጊዜ "ጮ" ተብሎ ነው የሚነበበው።

ቃላትን በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ለመጻፍ እና ለማንበብ የምንከተለው ህግ አጭር እና ቀላል ነው። በላቲን ቁቤ አፋን ኦርሞ ቃላትን ስንጽፍ እና ስናነብ በቃሉ መሃል እና መጨረሻ ላይ ጠብቆ የሚጠራን ድምጽ የሚወክሉ ነጠላ ተነባቢዎች ከ [h] በስተቀር ተደርገው ይጽፋሉ፤ ተደርጎ የተጻፈ ነጠላ ተነባቢ ፊደልም ጠብቆ ይነበባል። በተመሳሳይ ረዘም የሚጠራ አናባቢ ድምጹን የሚወክሉ አናባቢዎች ተደግመው ይጻፋሉ፤ ተደግሞ የተጻፈ አናባቢም ረዘም ይነበባል።

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ጽሁፍ ተነባቢዎችን ለመጻፍ የመንከተለዉህግ፡ መጥበቅ እና መላላት

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ተነባቢዎች ላልተው እና ጠብቀው ይነበባሉ። የሚጠብቅ ተነባቢ መጥበቅን ለማሳየት ተነባቢው ተደግሞ ይጻፋል። ለምሳሌ [በቀ'ለ]፣[ዱባ]፣[ጡጫ]፣[ጡጦ]፣[ጸጋ] እና [ኮዳ] በሚሉት የአማርኛ ቃላት ውስጥ አናታቸው ላይ የ['] ምልክት ያለባቸው ፊደሎች ጠብቀው መነበብ አለባቸው። እነዚህን ቃላት በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ስንጽፋቸው የሚጠብቁትን ተነባቢዎች የሚወክሉት የላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ፊደሎች እንደሚከተለው ተደርገው ይጻፋሉ።

- [በቀ'ለ]= [baqqala]
- [ዱባ]= [dubbaa]
- [ጡጫ]= [xuccaa]
- [ጡጦ]= [xuuxxoo]
- [ጸጋ]= [tseggaa]
- [ኮዳ]= [kooddaa]

በግልባጩ [qeerroo] = [ቁሮ'] እና [ijoollee] = [ኢጆሌ'] በሚሉት የአሮምኛ ቃላት ውስጥ "r" እና "l" ተደግመው ስለተጻፉ "ሮ" እና "ሌ" ጠብቀው መነበብ አለባቸው። በአማርኛው ንባብ ውስጥ ጠብቆ የሚነበብን ተነባቢ ለማሳየት የ ['] ምልክት ጠብቆ በሚነበበው ፊደል አናት ላይ አስቀምጣለሁ። የሚከተሉትን የአሮምኛ ቃላት ወስደን- ተጨማሪ ምሳሌዎች እንመልከት ።

- [Abbaa]=[አባ]-ባ' ይጠብቃል
- [Carraa]=[ጨራ]-ራ' ይጠብቃል
- [Guddaa]=[ጉዳ]-ዳ' ይጠብቃል
- [Waggaa]=[ወጋ]--ጋ' ይጠብቃል
- [Jijjiiruu]=[ጅጅዳ]-ሁለተኛው ጅ' ይጠብቃል

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ ላልቶ የሚነበብ ተነባቢ አንድ ጊዜ ብቻ ይጻፋል። የሚከተሉትን ምሳሌዎች ተመልከቱ።

- [Dargaggoo]=[ደርገጎ]- ገ አይጠብቅም፤ ጎ' ይጠብቃል
- [Ijoollee]=[ኢጆሌ]- ጆ አይጠብቅም፤ ሌ' ይጠብቃል።
- [Adaadaa]=[አዳዳ]- የትኛውም ተነባቢ አይጠብቅም
- [Barreeffame]=[በሬ'ፈ'ሜ]-ሬ' እና ፈ' ይጠብቃሉ፤ ሜ አይጠብቅም።
- [Obbooleessa]=[ኦቦ'ሌሳ']--ቦ' እና ሳ' ይጠብቃሉ፤ ሌ አይጠብቅም።

በላቲን ቁቤ አፋን ኦሮሞ የተነባቢዎችን መጥበቅና መላላት በተመለከተ የሚከተሉትን ነጥቦች ማስተዋል ይገባል።

1. የሚጠብቅ ድምጽ በነጠላ ፡ የሚላላ ድምጽ ደግሞ በሁለት ተነባቢ ከተጻፈ ቃሉ ወይ ትርጉም አልባ ይሆናል አሊያም ከፍተኛ የትርጉም ለውጥ ያመጣል። የሚከተሉትን ምሳሌዎች ተመልከቱ
 - [Sodaa]=[ሶዳ]-ዳ ሳይጠብቅ ትርጉሙ ፍርሃት
 - [Soddaa]=[ሶዳ']-ዳ ሲጠብቅ ትርጉሙ አማት
 - [Madaa]=[መዳ]-ዳ ሳይጠብቅ ትርጉሙ ቁስል
 - [Madda]=[መዳ']-ዳ ሲጠብቅ ትርጉሙ ምንጭ ይሆናል
2. የትኛውም የቃል መጀመሪያ ተነባቢ እና [h] ተደርገው አይጻፉም።
3. ቁቤ ደቻ ቢጠብቅም ተደርጎ አይጻፍም። ለምሳሌ [qoopheessuu]=[ቆኳ'ሱ'] በሚለው የአሮምኛ ቃል ውስጥ ኳ' እና ሱ' ጠብቀው መነበብ አለባቸው። ነገር ግን ኳ' መጥበቅን ለማሳየት ph በድጋሚ "phph" ተደርጎ አይጻፍም። [ch] እና [ny] ሁልጊዜ በሚባል ደረጃ (by default) ጠብቀው ይነበባሉ። [nyaachuu]=[ኛቹ']፣ [gaafachuu] =[ጋፈቹ']፣... [Jireenya]=[ጅሬኛ']፣ [keenya] =[ኬኛ']፣... ወዘተ በሚሉት የአሮምኛ ቃላት ውስጥ ቹ' እና -

ኛ ይጠብቃሉ። ከ[**ch**] ቀደም ሌላ ተነባቢ ሲኖር ግን [**ch**] by default ላልቶ ይነበባል። [tol**ch**uu]=[ቶልቸ]፣ [garagal**ch**uu]=[ገረገልቸ]፣ [bul**ch**uu]=[ቡልቸ]፣... በሚሉት የአሮምኛ ቃላት ውስጥ ከ **ch** በፊት **l** በመኖሩ በነዚህ ቃላት ውስጥ [**ch**]/ቸ ላልቶ ይነበባል። [**sh**] በአብዛኛው ላልቶ ብቻ ይነበባል።[warsha]=[ወርሻ]፣ [oomishuu]=[ኦሚሹ] በሚሉት የአሮምኛ ቃላት ውስጥ -ሻ እና ሹ አይጠብቁም። [**dh**] እና [**ph**] ላልተው ወይም ጠብቀው ሊነበቡ ይችላሉ። የሚከተሉትን ምሳሌዎች ተመልከቱ።

- [Badhaadhaa]=[በዳ"ዳ"]-ሁለቱም ዳ" ወች ላልተው ይነበባሉ
- [Hod**dh**uu]=[ሆዱ"] : በዚህ ቃል ውስጥ dh (ዳ") ላልቶ ሲነበብ የቃሉ ትርጉም መጥባት ነው፤ **dh** (ዳ") ጠበቆ ሲነበብ የቃሉ ትርጉም መስፋት ይሆናል።
- [Cuuphuu]=[ጨጵ]-ጵ ላልቶ ይነበባል
- [Sup**h**ee]=[ሱጵ]-በዚህ ቃል ውስጥ ph (ጵ) ላልቶ ሲነበብ የቃሉ ትርጉም ሸክላ ነው፤ **ph** (ጵ) ጠበቆ ሲነበብ የቃሉ ትርጉም ጠገነ ይሆናል።

4. ከሁለት በላይ ተነባቢዎች በመደዳ ተከታትለው አይጻፉም። አንድን ቃል ስናረባ (during word conjugation) ከሁለት በላይ ተነባቢዎች በመደዳ ተከታትለው በሚመጡበት ጊዜ ቀድመው በነበሩት ሁለት(አንድ አይነት ወይም የተለያዩ) ተነባቢዎች እና በሚጨመረው ተነባቢ መካከል “**i**” እናስገባለን። ለምሳሌ [kennuu]=[ኬኑ] የሚለውን የአሮምኛ ቃል ተመልከቱ። ቃሉ በሁለት ተመሳሳይ ተነባቢዎች(**nn**) ይጨርሳል።የቃሉ ትርጉም መስጠት ነው። ከዚህ ቃል (እኛ) ሰጠን የሚል ትርጉም ያለው ሌላ ቃል ለመመስረት በ ምንከተለው ህግ መሰረት በ[kennuu] መጨረሻ ላይ ያሉትን አናባቢዎች (uu) አጥፍተን የቃሉ መጨረሻ ተነባቢ ላይ (**ne**) መጨመር አለብን። ይህን ስናደርግ የምናገኘው ቃል ken**ne** ይሆናል። ሶስት **n** ተከታትሎ መጻፍ ስለማይችል ቀደም በነበሩት ሁለት **n**ዎች እና በተጨማሪው **n** መካከል **i** ስናስገባ ሰጠን የሚል ትርጉም ያለው የአሮምኛ ቃል ትክክለኛ አጻጻፍ [kenn**i**ne]=[ኬኑኔ] ይሆናል። በተመሳሳይ መንገድ የተጻፉትን የሚከተሉትን ተጨማሪ ምሳሌዎች ተመልከቱ።

- [Kennite]=[ኬንጥቴ]
- [Gaddine]=[ገድኔ]
- [Tolchine]=[ቶልቸኔ]
- [Ergitu]=[ኤርጊቱ]

በላቲን ቁቤ አፋን አሮም ጽሁፍ አናባቢዎችን ለመጻፍ የመንከተለዉህግ፡ መርዘም እና ማጠር

የሚረዘም አናባቢም ረዘም መነበቡን ለማሳየት አናባቢው ተደግሞ ይጻፋል። አጥሮ የሚነበብ አናባቢ ድምጽን የሚወክል አናባቢ አንድ ጊዜ በቻ ይጻፋል። በላቲን ቁቤ አፋን አሮም የተጻፈ ቃል አነባበቡ በአማርኛ ሲጻፍ በላቲኑ ተጽፎ የሚታየውን ሙሉ-በሙሉ ባይተካም [ee] ረዘም መነበቡን ለማሳየት ከሃምስ ፊደሉ ቀጥሎ “የ” ን፣ [oo] ረዘም መነበቡን ለማሳየት ከሳብእ ፊደሉ ቀጥሎ “ወ” ን፣ [uu] ረዘም መነበቡን ለማሳየት ከካልእ ፊደሉ ቀጥሎ “ው” ን በትንሹ ጽፎያለሁ። ለምሳሌ [guuffee] የሚለውን ቃል [ጉወፌ'የ] ብላችሁ አንብቡት። በተመሳሳይ [Ijoollee]ን [ኢጆወሌ'የ] ብላችሁ አንብቡት።የአናባቢዎችን መርዘም ለማሳየት የገቡትን “ው”፣“የ” እና “ወ” ተጭናችሁ አታንብቧቸው። [u], [e] እና[o] በነጠላ ሲጻፉ አጥረው ስለሚነበቡ በካልእ፣ በሃምስ እና በሳብእ ተነባቢ ፊደል ብቻ ይጻፋሉ።ለምሳሌ [kufe]=[ኩፌ]፣ [tole]=[ቶሌ] ተብለው ይነበባሉ። የሚከተሉትን ተጨማሪ ምሳሌዎች ተመልከቱ።

- [Lafa]=[ለፈ]
- [Laafaa]=[ላፋ]

- [Sooressa]=[ሶጫሳ]
- [Dureessa]=[ዱሬሳ]
- [Miti]=[ሚቲ]
- [Niitii]=[ኒቲ]
- [Dhufe]=[ዱ"ፊ]
- [Dhuufe]=[ዱ"ፊፌ]
- [Bona]=[ቦን] ቦጋ
- [Boona]=[ቦወን]
- [Boonaa]=[ቦወና]
- [Gosa]=[ጎሰ]
- [Gosaa]=[ጎሳ]

ሶስት ተመሳሳይ አናባቢዎች ወይም ሁለት የተለያዩ አናባቢዎች በመደዳ ተከታትለው አይጻፉም። እንዲህ ሲሆን ['] እናስገባለን። ለምሳሌ [re'ee] = [ሬኤ] ፣ [mo'uu] = [ሞኡ] የሚሉትን ቃላት አስተውሏቸው። ቀደም ብዩ ስለ አናቂ ድምጽ/sagalee hudhaa የሰጠሁትን ማብራሪያ ተመልከቱ።

- ስለተነባቢዎች መጥበቅና መላላት የምንከተለው ህግ ቀላል ብቻ ሳይሆን አሻሚ ነገር የለውም። ህጉ በደንብ ከገባችሁ በኋላ ተነባቢዎችን ስታነቡ እና ስትጽፉ ስህተት መስራት የለባችሁም! ስለተነባቢዎች በዚህ ደረጃ የራስ መተማመን ካላዳበራችሁ ህጉ አልገባችሁም ማለት ነው። በሌላ በኩል የአናባቢዎችን አጻጻፍ እና ንባብ በተመለከት የምንከተለው ህግ በጽንሰ ሃሳብ ደረጃ ቀላል ቢሆንም በተግባር የሚረዝም እና የሚያጥር ድምጽን የሚወክል አናባቢን በትክክል ለመጻፍ በሚነገረው ቃል ውስጥ ረዝም እና አጥሮ የሚጠራውን ድምጽ ቀድሞ መገንዘብ ይጠይቃል። ይህን በቀላሉ የሚገነዘቡት አፋቸውን በአፋን አሮሞ የፊቱ ሰዎች ናቸው። ስለሆነም እንደ እኔ አፋን አሮሞን እንደሁለተኛ ቋንቋው የሚማር ሰው አጥረው እና ረዝመው የሚጠሩ ድምጾችን መገንዘብ ስለሚያዳግተው አናባቢዎችን አሳስቶ ሊጽፍ ይችላል። አናባቢዎችን በትክክል ለመጻፍ ህጉን በተከክል መገንዘብ ብቻ በቂ አይደለም፤ በሚነገረው ቃል ውስጥ የተኞቹ አናባቢ ድምጾች እንደሚያጥሩ እና እንደሚረዝሙ መለየት አለብን። ለምሳሌ ሃብታም በአሮምኛ [ሶሬሳ] ነው። ይህን ቃል በላቲን ቁጥ አፋን አሮሞ ጻፉት ብላችሁ። ቃሉ [ሶሬሳ] ሲጠራ የሚጠብቀው ተነባቢ ሳ' ብቻ መሆኑን መለየት ምንም አይዳግትም፤ ሌሎቹ ተነባቢዎች(ሶ እና ሬ) አይጠብቁም። ስለዚህ የመጀመሪያው s እና r በነጠላ የመጨረሻው s ተደርጎ እንደሚጻፍ በቀላሉ ትገነዘባላችሁ። ቀጥሎ ከተነባቢዎቹ ጋር ያሉት አናባቢዎች ከ ሶ/s ጋር ኦ/፣ ከ ሬ/r ጋር ኤ/e፣ ከ ሳ'/s ጋር አ/a መሆናቸውንም መለየት አይዳግትም። ከነዚህ አናባቢዎች ውስጥ አ/a አጥሮ መጠራቱን መለየትም ይቻላል። የሚያስቸግረው ኦ/o እና ኤ/e በ [ሶሬሳ] ውስጥ አጥረው ወይ ረዝመው መጠራታቸውን መለየት ነው። ይህን ከግምት አስገብታችሁ [ሶሬሳ]ን ከሚከተሉት በአንዱ እንደምትጽፉት እገምታለሁ። [soressa], [sooressa], [soreessa],[sooreessa]። በመሰረቱ የቋንቋው ተናጋሪዎች [ሶሬሳ]ን ሲጠሩ ኦ/o ን አስረዝመው፣ ኤ/e ን እና አ/a ን አሳጥረው ስለሆነ በአማርኛ ሲጻፍ ወደ [ሶጫሳ] ይጠጋል። በዚህ መሰረት ትክክለኛው አጻጻፍ [sooressa] ይሆናል ማለት ነው። ቃላትን በላቲን ቁጥ አፋን አሮሞ ስንጽፍ በእንግሊዝኛ ስንጽፍ እንደሚፈጠረው ሁሉ የአናባቢዎች አጻጻፍ ስህተት/spelling error የማይቀር መሆኑን መከድ አይቻልም።
- ሌላው ብዙ ሰዎችን ሲያስቸግር የማየው አማርኛ ቃላትን በእንግሊዝኛ ፊደል ለመጻፍ የምንከተለውን አካሄድ ከላቲን ቁጥ አፋን አሮሞ ጋር ማምታታት ነው። ለምሳሌ [ገዳ] የሚለውን ቃል በተለምዶ በእንግሊዝኛ ስንጽፈው [geda] ብለን ነው። በላቲን ቁጥ አፋን አሮሞ ሲጻፍ ትክክለኛው አጻጻፍ [gadaa] ሆኑ ሳለ እንደጀማሪ ከአማርኛውን አካሄድ ጋር ማምታታት ሊከሰት ይችላል፤ ልብ ማለት ያስፈልጋል።

ይህ ትምህርታዊ ጽሑፍ **Riqicha/ሪቂቻ** ከተሰኘው መጽሐፍ ተወስዶ ተብራርቶ የቀረበ ነው።

በዚህ ጽሁፍ ውስጥ የተጠቀሱ የአፋን ኦሮሞ ቃላት አማርኛ ንባብ እና ትርጉም

Jecha Afaan Oromoo	አማርኛ ንባብ	ትርጉም
Badhaasa	በዳ"ሳ	ሽልማት
Dhabuu	ደ"ቡ	ማጣት
Dhuguu	ዱ"ጉ	መጠጣት
Daadhii	ዳዲ"	ጠጅ
Dhume	ዱ"ሜ	አለቀ
Dhungachuu	ዱ"ንገቹ'	መሳም
Fuudhe	ፋዴ"	አገባ
Caalaa	ጫላ	ይበልጣል
Qaalii	ቃሊ	ዉድ
Badhaadhaa	በዳ"ዳ"	የበለጸገ/ሃብታም
Nyaachuu	ኛቹ'	ሙብላት
Keenya	ኬኛ'	የኛ'
Qopheessuu	ቆኔ'ሱ'	ማዘጋጀ
danda'a	ደንደኦ	ይቸላል
bal'aa	በል'ኦ	ሰፊ
ari'uu	አሪኡ	ማሯሯጥ
re'ee	ሬኬ	ፍየል
Abbaa	አባ'	አባት
Carraa	ጨራ'	እድል
Guddaa	ጉዳ'	ትልቅ
Waggaa	ወጋ'	ዓመት
Jijjiiruu	ጅጅ'ሩ	መለወጥ
Dargaggoo	ደርገግ'	ወጣት
Ijoolllee	ኢጂወሌ'	ልጆች
Adaadaa	አዳዳ	አክስት
Barreeffame	በሬ'ፈ'ሜ	ተጻፈ
Obbooleessa	አቡ'ሌሳ'	ወንድም
Sodaa	ሶዳ	ፍርሃት
Soddaa	ሶዳ'	አማት

Madaa	መዳ	ቁስል
Madda	መዳ'	ምንጭ
Gaafachuu	ጋፈቹ'	መጠየቅ
Jireenya	ጅሬኛ'	ኑሮ
Keenya	ኬኛ'	የኛ'
Tolchuu	ቶልቹ	መጋገር
Garagalchuu	ገረገልቹ	መገልበጥ
Bulchuu	ቡልቹ	ማስተዳደር
Warshaa	ወርሻ	ፋብሪካ
Oomishuu	አሚሹ	ማምረት
Hodhuu	ሆዱ"	መስፋት/መጥባት
Cuuphuu	ጨጵ	ማጥመቅ
Suphee	ሱጵ	ሸክላ
Kennite	ኬን'ቴ	ሰጠች
Gaddine	ገድ'ኔ	አዘንን
Tolchine	ቶልችኔ	ጋገርን
Ergitu	ኤርጊቱ	ትልካላችሁ
Guuffee	ጉዉፌ'የ	ከሲታ
Lafa	ለፈ	መሬት
Laafaa	ላፋ	ለስላሳ
Sooressa	ሶወሬሳ'	ሃብታም
Dureessa	ዱሬየሳ'	ሃብታም
Miti	ሚቲ	አይደለም
Niitii	ኒቲ	ሚስት
Dhufe	ዱ"ፊ	መጣ
Dhuufe	ዱ"ዉፊ	ፈሳ'
Bona	ቦነ	ቦጋ
Boona	ቦወነ	ኩራት
Boonaa	ቦወኖ	ኩሩ
Gosa	ጎሰ	አይነት
Gosaa	ጎሳ	ጎሳ/ነገድ

ምስጋና

ለዚህ ጽሑፍ የእርማት አስተያየት ለሰጠኝ ጓደኛዬ ዶክተር ረቢ'ራ' ዋቅቶላ (MD) ከፍ ያለ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

Introduction to Qubee Afaan Oromoo for Amharic speakers adapted from Riqicha book